



foto's Theo Böhmers

Louis le Roy bij een toren in zijn eokathedraal

'Hoe hebben ze de mens zo lui gekregen? Door hem generaties lang aan de natuurlijke ontwikkeling te onttrekken'



KERST NUMMER
HAAGSE COURANT

— 1989 —

AAD WAGENAAR



DE KATHEDRALENBOUWER

Het was stil geworden rond Louis le Roy, de 'wilde tuinman' uit het Friese dorp Oranjewoud. Vijftien jaar geleden wist iedereen van hem, die tekenleraar, vormgever, landschapsarchitect, kunsthistoricus, filosoof en milieu-activist-avant-la-lettre, die propageerde dat je in de steden de natuur en de burgers hun gang maar moest laten gaan, dat je de samenleving moest ecologiseren. Men had wel oren naar hem, toen. Door de negatieve economische omslag werden de jaren zeventig echter allengs grimmiger van karakter en was er geen geld en tijd meer voor Le Roy's speelse milieu-theorieën. Le Roy en Oranjewoud verdwenen uit het nieuws.

Maar Louis le Roy, hij ploegde voort. In stilte bouwde hij op een vier hectare groot stuk land aan zijn 'ecokathedraal', een bouwwerk van mens en natuur in ruimte en tijd. Hij is nog maar tot de eerste verdieping gevorderd, maar nu al hangen op een tentoonstelling in het Grand Palais, die 'L'Europe des Créateurs' heet (het Europa van de scheppers) de foto's van wat hij op zijn Friese akker voor groots aan het knutselen is.

'Wilde tuinen'

En nadat Louis le Roy was opgestaan om naar de keuken te gaan, keken we rond in de kamer: op de vloer honderden boeken in stapels van ongelijke hoogte, een pak schilderijen dat tegen een muur leunde, op de ronde tafel tientallen blauwe, rode en groene vazen, glazen, kandelaars, asbakken, pullen, karaffen, stuk voor stuk monsters, maar bij elkaar vormden ze een glazen symfonie.

Louis le Roy, wisten we, had zestienhonderd van die glazen voorwerpen in zijn huis. Een deel ervan stond in een vensterbank opgesteld en was het onderwerp van een schilderij van 600 vierkante meter in 250 panelen doeken dat tegen 1994 klaar moest zijn en waarvan hij al eens een deel in de Heerenveense ijshal Thialf had opgehangen.

Het brede venster bood uitzicht op een wildernis. We zagen hier het oerconcept van de 'wilde tuinen van Le Roy'; in de jaren zeventig waren ze vermaard: laat maar groeien en bloeien, riep de landschapsarchitect, schilder, schrijver en filosoof, kortom universele kunstenaar Le Roy vanuit zijn Friese dorp Oranjewoud; niks ordening dus, blijf af, dan zal de natuur zich vanzelf wel weten te weren tegen de betoncultuur.

In de gemeente Groningen mocht Le Roy in die tijd in een nieuwbouwwijk met de bewoners aan de gang om een stuk grond van zes hectare in te richten zoals ze het liefden; in Heerenveen (waaronder het dorp Oranjewoud valt) paste de 'wilde tuinman' zijn groei maar/bloei maar-concept toe op een anderhalve kilometer lange en vijftien meter brede

strook grond langs de Kennedylaan en werd er ereburger door.

Vervolgens verdween de 'wilde tuinman' een tijdje uit het zicht. Vandaag waren we bij hem op bezoek om te vernemen hoe het hem verder was vergaan.

Ecokathedraal

Koffie. Louis le Roy zette de kopjes neer en nam plaats aan de tafel.

„Ik ben,” ging hij gelijk weer aan de gang, „net teruggekomen van een tentoonstelling in Parijs waar ik aan meedoe, l'Europe des créateurs, het Europa van de scheppers, honderd kunstenaars uit twintig landen. Daar exposeer ik het project Ecokathedraal. Die zouden we in alle steden moeten gaan bouwen: ecokathedralen.

„De kathedralen van deze wereld konden vroeger ontstaan omdat mensen in generaties achter elkaar eraan gewerkt hebben, waardoor je een gigantische structuur kreeg. Waarom krijgen we zo'n structuur tegenwoordig niet meer? Omdat we die mens die continuïteit van creatieve inbreng niet meer geven. We zeggen: je mag wel een projekt maken in de stad, maar dat moet binnen twee jaar klaar zijn, af. Maar vroeger was iets, zo'n kathedraal, nooit af; daar werd eindeloos aan gewerkt.

„Op mijn lezingen in Italië, Zwitserland, Duitsland loop ik al jaren dat begrip 'ecokathedralen' uit te leggen: je moet de mens in zijn vrije tijd de kans geven om daadwerkelijk bij het stedelijk milieu betrokken te zijn. Dat wil niet alleen zeggen dat je een tuintje mag aanleggen, want dan zegt negentig procent van de mensen dat een tuin ze niet interesseert.”

Gaat u zitten,” zei Louis le Roy en nog voor we aan de ronde tafel hadden plaatsgenomen, barstte hij los: „Ik moet het maar meteen over de regeringsverklaring van meneer Lubbers hebben; die stond te vertellen dat er meer naar een ecologisch beleid gewerkt moest worden. Toen heb ik toch eigenlijk wel een beetje sceptisch zitten lachen. Want ik vraag me af wat een politiek systeem in 's hemelsnaam bedoelt met een ecologisch beleid, dat kan ik niet aan mekaar koppelen.

„Als je praat over een ecologisch beleid, heb je het over natuurlijke processen, dat zijn ruimte en tijd. En omdat een politiek systeem de tijd gehakt heeft in kleine porties, is het in mijn visie onmogelijk dat welk politiek systeem dan ook over ecologie kan praten. Dan bedoelt het systeem waarschijnlijk: we zetten meer bomen neer en we gaan op de vogeltjes passen, maar dat heeft met ecologisch beleid helemaal niks van doen. Je kunt er nog zoveel bomen bij gaan zetten, nog zo lief zijn voor de vogeltjes, je kunt een natuurreservaatje maken, maar ecologisch beleid wil zeggen dat je natuurlijke processen volgt en niet economische processen.

„Ik praat in Nederland niet graag meer over natuur, want als je in Nederland dat woord natuur in je mond neemt, word je meteen links afgevoerd. Dan ben je zogenaamd tegen technische ontwikkelingen, je bent tegen dit en tegen dat en weet-ik-allemaal-wat. Natuurverhalen komen dus negatief over, remmend. Dat ben ik helemaal niet, remmend, ik spring zelfs over deze economie heen.”

Even pauze, alstublieft!

Hoeho, vroeg Louis le Roy, konden we het niet volgen of wilden we soms eerst koffie hebben?

Allebei, zeiden we.

Evolutie

„Dus heb ik de evolutie die ten grondslag ligt aan het ontstaan van een kathedraal, gekoppeld aan een ecologisch begrip en ik zeg: als je in steden en dorpen de creatieve potentie plus de arbeidsintensiteit plus de vrije tijd plus het produktiesysteem plus het afvalstelsel van deze cultuur — als je dat allemaal bij elkaar optelt, zou je gigantische dingen kunnen ontwikkelen: ecokathedralen.

„De basis voor de ecokathedraal is de wilde tuin omdat dat een dynamisch systeem is dat zich in principe altijd al verandert. De ecokathedraal maakt op het ogenblik furor, daarom ben ik professor honoris causa geworden aan de universiteit van Braunschweig, de Duitse universiteiten willen met de ecokathedraal aan de slag, ze zeggen: 'Jij pakt eigenlijk de hele creatieve potentie van de mensen, iedereen kan erbij betrokken worden, het is een heel breed totaal'.

Maar de voorwaarde is dat we eindeloos de tijd krijgen, niemand mag van mening zijn dat-ie binnen vijf jaar klaar is; een ecokathedraal gaat continu door.”

'Hé, ho, ho!'

Of we het nog steeds konden volgen, vroeg Louis le Roy, zich plotseling beseffend dat hij bezoekers had.

We zeiden dat we eigenlijk nog geen beeld voor ogen konden krijgen van wat hij nu bedoelde met zijn ecokathedraal.

„Hé, ho, ho!” reageerde de kunstenaar, „dat zegt u heel goed! De mensen die destijds de fundering van een kathedraal legden, zagen óók niks. Er was maar een summier schets van wat het worden moest. Een hoog complex systeem kun je namelijk praktisch niet tekenen, dat vult zich;

die kathedralen hebben zich gewoon gevuld. Er werden ruimtes geschapen en dan kwam er van alles in, daar kon je geen plan van maken. Het waren groeiende processen, vandaar dat de kathedralen in de steden ook allemaal anders uitvielen”.

Nog even geduld, maande Louis le Roy: straks zouden we te zien krijgen wat hij onder zijn kathedraal verstond. Maar eerst moest hij nog even het zo belangrijke begrip 'complexiteit' behandelen.

„Alle natuurlijke processen ontwikkelen zich altijd naar een complexiteit, altijd”, zei hij. „Als een mens volgens een natuurlijk proces zou leven dan zou het eindresultaat een complexe wereld zijn. Dat bouwt iedereen op: uw huis is complex, mijn huis is complex en als u uit uw complexe systeem bij mij binnenstapt, dan bent u verward want u snapt bij god niet wat ik allemaal aan het doen ben.

Massieve torens

We liepen voort door de kathedraal van gewas en steen, over de weg die door Le Roy met betonmateriaal van 120 vrachtwagens was onderbouwd om de last van die tien tons-wagens van de gemeente Heerenveen te kunnen dragen. Op sommige punten stonden we op terrassen die al drie meter boven het niveau van het oorspronkelijke weiland lagen en vandaar gingen massieve torens van twee bij twee meter, steentje voor steentje gestapeld, de lucht in. We zagen kozijnen van een oud herenhuis, die nu versteende boomstammen leken, begroeid met mos. Drie op elkaar gelegde trottoirbanden waren een charmante zitbank op een heuveltje.

„Maar,” zei de schepper, „onder dit bankje liggen nóg eens honderdveertig van die trottoirbanden. De gemeente gooit dit allemaal weg, alle paden hier zijn gestraat uit afvalmateriaal van de stratenmakers in de stad; ik gebruik de stenen in de vormen waarin ze hier aankomen, ik heb er nog nooit eentje zitten bijkappen. Het enige gereedschap dat ik gebruik is een koevoet en daarmee plaats ik pvc-buisjes onder stenen, die te zwaar zijn om te tillen en zo rol ik ze naar hun plaats. Onlangs bracht de gemeente weer eens vijfhonderd basaltblokken en daarmee leg ik ergens een plein; als je over twee jaar komt is dat weer verder volgebouwd. „Steeds groter stijgt die complexiteit, steeds mooier en rijker wordt het bos. Ik heb onder de zure regen zo'n dynamisch systeem gesteld, dat die rot-

zooi geen effect heeft hier. De zon komt in het oosten op en staat de hele dag op deze steenmassa's te schijnen en die massa's stralen de warmte 's avonds weer uit waardoor de temperatuur hier gemiddeld drie graden hoger is dan op een normaal stuk land; zo kunnen hier bij voorbeeld die Spaanse bergplantjes gedijen.”

Huis

In het huis, dat Louis le Roy als eerste bouwwerk op zijn land uit zestig-duizend stenen metselde en dat hij schraagde met hanebalken van Amerikaanse grenen, die vrijkwamen bij de sloop van de Groningse gasfabriek, zei de kunstenaar op bescheiden toon: „Ach, dit kan een mens dus zelf bouwen als je hem de vrijheid geeft. Ik was toen ik hier vijfentwintig jaar geleden begon, leraar aan het gymnasium van Heerenveen, ik gaf de hele week les en ik stond hier om vijf uur 's morgens te metselen. Dit huis wordt straks een glasmuseum; al het glas dat ik thuis heb, wordt hierheen gebracht.”

Hij lachte. „Uiteindelijk geeft de gemeente toch eigenlijk niks weg met al die vrachten die ze hierheen laten brengen. Want ze weten dat ik straks van de aarde wegga en dan zetten ze rond dit park een hek en gaan ze entree heffen. Want zo'n eekathedraal, dat is toch uniek in Nederland, ja toch?”

We gingen weer naar buiten en stonden aan de vijver, die hij van de zomer aanlegde, een stervormige slotgracht leek het wel, de wallen van kleine Friese steentjes, met een brug van boomstammetjes. We vroegen ons hardop af hoe het toch mogelijk was dat alles wat we gezien hadden, met slechts twee mensen handen gemaakt was.

Natuurlijk had Louis le Roy het antwoord klaar: „Wat ik me altijd heb afgevraagd is hoe Rubens, de grootmeester van de barok, in een tijd dat de mensen veel korter leefden dan nu, in zó een korte tijd tot zo verschrikkelijk veel grote werken is kunnen komen. En nu snap ik het, want vrienden die hier wel eens komen en me al twintig jaar begeleiden, zeggen: 'Weet je wat er gek is met jou: alles wat je doet gaat steeds sneller'. En dat is ook zo; wat er dit jaar is bijgekomen is weer veel meer dan vorig jaar. Daaruit concludeer ik dat de complexe dingen waarin je werkt, voor zichzelf gaan mééwerken. Toen ik begon met dat weiland had ik niks om me heen, toen moest ik bomen gaan zetten, dingen aanslepen, een huis bouwen. Dat ging vrij langzaam, maar dit jaar heb ik al honderd vrachtwagens verwerkt en volgend jaar gaat het weer sneller.”

Absoluut zeker

Toen we het bijzondere land van Louis le Roy verlieten, zei hij nog dat hij er van overtuigd was dat zijn eekathedralen op de wereld zullen verrijzen: „Absoluut zeker, ja. Mijn uitspraak is dat we aan de vooravond van een nieuwe barok staan. Alle natuurlijke processen eindigen altijd in een barok, want dat is complex. Ik ben geen idealist, wil u dat ook opschrijven; ik ben een pragmatisch filosoof, knalhard — met romantiek en idealisme moet je bij niet aankomen. Het enige wat ik vraag is tijd.

U weet dat over zeventig jaar de wereldbevolking verdubbeld is, dan hebben we tien miljard mensen. Daar heb ik geen enkele angst voor, niet in het minst. Als je die tien miljard mensen maar zo laat werken als hier, dan is er niks aan de hand.” ■